

El poder de l'u per cent

Els Estats Units s'encaren a una nova prova de resistència: el moviment Occupy Wall Street posa en relleu la distància, com més va més gran, entre rics i pobres. La riquesa dels EUA es concentra en mans d'una classe alta molt minoritària.

Al principi, els indignats del moviment Occupy Wall Street, a Nova York, eren més aviat objecte de bafa. Semblava que no tenien cap perspectiva, a l'hora de debatre amb banquers i gerents financers, uns adversaris amb més mitjans tècnics i intel·lectuals.

“Nosaltres som el 99%”, reciten incansablement, durant la setena setmana consecutiva de marxes pels carrers de Manhattan. Sorprenentment, amb aquesta frase, han copsat el fons de la qüestió dels problemes dels EUA. D'aquesta manera tan senzilla, han dibuixat l'evolució del país, intensificada al llarg de les darreres dècades, i que un bon grapat de científics i experts han mirat d'analitzar en extensos llibres i articles. Es tracta d'una evolució tan profunda i perturbadora que fa trontollar els fonaments de la nació més poderosa del món.

Avui dia, les desigualtats als EUA són tan marcades com no ho havien estat des de fa gairebé un segle. D'una banda, hi ha un 1% d'afortunats que viuen en l'opulència, i d'una altra, el

La policia mira de mantenir el control d'una manifestació a Times Square, al centre de Manhattan,

99% restant. L'abisme s'ha fet massa profund, fins i tot per a un país que ha acceptat els grans contrastos com un dels seus trets d'identitat. Als EUA, aquells que han assolit el triomf no reben insults, sinó felicitacions. Hi ha la creença generalitzada que el desgrat per la riquesa aliena és propi de la lluita de classes, i per tant, no escau de mostrar-ne.

Fragmentació gegantina. Però les estadístiques són aclaparadores, i constaten que la situació és crítica: avui dia les 400 persones més riques dels EUA tenen un patrimoni més gran que no pas el del conjunt dels 150 milions de nord-americans menys afavorits.

Gairebé dues terceres parts del conjunt del patrimoni privat net són a mans d'un 5% dels nord-americans. A tall de comparació: a Alemanya, el 5% dels més benestants posseeixen menys riquesa que la meitat de la població. L'any 2009, mentre els acomiadaments en massa colpien els Estats Units, el nombre de persones milionàries va créixer dràsticament.

Fins i tot el servei d'intel·ligència nord-americà, la CIA, a l'informe públic que elabora sobre tots els països del món, ha arribat a la conclusió que els Estats Units pateixen una fragmentació més gran que no Tunísia o Egipte.

Aquesta “hiperconcentració de la riquesa a la part més alta”, com l'anomena el politòleg de Yale Jacob Hacker, és un fenomen que ja es va produir als EUA a començament del segle XX. En aquella època, els magnats de la indústria, com ara John D. Rockefeller, Andrew Carnegie i J. P. Morgan senyorejaven a la part alta de l'escala econòmica: durant molts anys, van tenir les regnes del país.

Va ser l'escriptor Mark Twain qui va encunyar l'expressió *Gilded Age*, l'edat daurada on només brilla la superfície, i que estotja pobresa, desocupació generalitzada i una societat fracturada.

Avui dia, economistes i politòlegs creuen que els Estats Units es troben immersos en una nova *Gilded Age*, un nou període de desigualtat sistemàtica, sota el control d'una nova genera-

el dia 15 d'octubre proppassat.

ció de superrics. La diferència és que ara es tracta d'administradors de fons d'inversió i magnats de les finances, en comptes de barons del petroli i els ferrocarrils. Els experts temen que l'evolució de l'economia dels EUA se'n ressentirà greument.

Perquè precisament aquesta desigualtat extrema amenaça d'alentir notablement el creixement de la primera economia mundial. És cert que ja fa molt de temps que es podia observar

aquesta tendència; tanmateix, durant els anys de crèdits barats, quan el preu dels immobles no parava d'augmentar i el consum era desorbitat, quedava encoberta, perquè semblava que tothom prosperava a un ritme vertiginós. Quan esclatà la crisi financera, els problemes es van fer evidents.

Reagan: punt d'inflexió. Fins ben entrats els anys 70, la renda dels nord-americans va créixer amb una mitjana

d'un 3%, de manera transversal a totes les capes socials, i gairebé al mateix ritme. Des dels anys 80, però, la situació ha canviat substancialment. L'economia ha continuat creixent, però això només ha beneficiat la gent que guanya més. El gran boom que es va produir durant el mandat de Ronald Reagan va comportar un creixement només per a un grup reduït. I amb la presidència de George W. Bush, la cosa encara va ser pitjor.

Des del començament d'aquest mil·lenni, el problema ja no rau únicament en la separació, cada vegada més profunda, dels pols de la societat, sinó que la tendència s'ha accelerat: el 65% de l'augment de les rendes de l'època del creixement econòmic, produït entre el 2002 i el 2007, es va concentrar en mans de l'1% dels contribuents més rics. La productivitat de l'economia nord-americana ha augmentat de manera notable des que vam estrenar el mil·lenni. Però per a la majoria de nord-americans, aquest fet no ha implicat cap benefici: la renda mitjana anual ha caigut de més d'un 10%, fins a arribar a 49.909 dòlars.

Es tracta d'una transformació inèdita, fins i tot en un país amant dels extrems. Segons que afirma el politòleg Jacob Hacker, "els Estats Units han esdevingut una economia en què el guanyador s'ho emporta tot".

Juntament amb el seu col·lega Paul Pierson, de la Universitat de Califòrnia, s'han dedicat a analitzar estadístiques i estudis referents a l'evolució de la renda i més dades macroeconòmiques del darrer decenni. Hacker conclou que "una generació enrere, els EUA encara formaven part d'un conjunt de democràcies ben situades, en què el

Imatges de contrast i de desigualtat extrema: un ball de societat a Nova York i un sense sostre, a la mateixa ciutat.

EL TEMPS

El moviment Occupy Wall Street es manifesta a Times Square, al cor de Nova York.

gran creixement econòmic es repartia a tota la societat”. Ara, tanmateix, el país s’aboca, “lentament però sense aturar-se, a una oligarquia capitalista, com ho són el Brasil, Mèxic o Rússia, uns països amb una gran concentració dels beneficis econòmics”.

Sous fora d’òrbita. Aquesta fracció de l’1% de la societat nord-americana controla, ara per ara, més de la meitat de totes les accions i valors que hi ha als EUA. I mentre la classe mitjana ha de tornar a fer front a un altre decenni sense creixement de la renda, els més ben pagats del sector financer s’han fet la barba d’or, de vegades amb quantitats espantoses. Sense anar més lluny, la renda mitjana del personal del mercat de valors s’ha disparat, de manera continuada, fins a 360.000 dòlars l’any.

Però aquesta dada és una bagatel·la si la comparem amb l’evolució dels salaris del personal directiu. L’any 1980, els ingressos d’un gerent nord-americà eren, de mitjana, 42 vegades més grans que els d’un treballador. Actualment,

aquesta diferència és de 300 vegades. L’any passat, 25 dels directius més ben pagats van percebre ingressos per un import superior al dels impostos pagats per les empreses que dirigeixen. A tall de comparació: els membres de la junta directiva de les empreses que formen l’índex alemany DAX perceben uns ingressos que gairebé mai no sobrepassen de cent vegades els d’un dels seus treballadors, i tot sovint no superen les trenta o quaranta vegades.

Hacker i Pierson no són, ni de bon tros, els únics economistes i politòlegs de prestigi que han detectat aquestes esquerdes als fonaments de la societat. Un dels experts que situa els EUA en plena *Gilded Age* és Larry Bartels, un dels politòlegs nord-americans més influents. Va escriure un llibre sobre aquest tema, i va tenir tant de ressò, que fins i tot el president Barack Obama el va citar en públic.

“El creixement econòmic, realment contundent, dels darrers trenta anys, –o, si més no, una bona part– ha anat a parar a mans dels que ja eren rics”, segons Bartels. No creu que aquesta

transformació fonamental de la distribució de la riquesa s’esdevingui a conseqüència dels mercats o d’esdeveniments dràstics com la crisi financera. “El motiu està en les decisions polítiques”, explica Bartels.

Aquest expert afirma que, igual com els titans econòmics de la *Gilded Age* van desplegar el seu immens poder sobre la política (en dictaven les condicions), els caps de Wall Street i els directius de les grans corporacions s’han encarregat de desregular substancialment les seves indústries. Només d’aquesta manera s’explica que els administradors de fons d’inversió hagin pogut guanyar milers de milions cada any. L’ex-president de Citigroup, Sanford Weill tenia emmarcat al seu despatx, com a símbol de la seva influència, el bolígraf amb el qual el president Bill Clinton, a iniciativa de Weill, havia derogat la delimitació, establerta feia dècades, entre operacions d’inversió de capital i operacions bancàries normals.

Bartels assegura que, alhora, els rics reben importantíssims regals fiscals

El nombre d'homes i dones pobres no para de créixer als Estats Units. A la imatge, un centre d'acolliment a El Paso, a Texas.

per valor de centenars de milers de milions de dòlars. Els anys 70, els impostos sobre els guanys de capital eren fixats en un 40%, i el tipus màxim de l'impost sobre la renda era del 70%. Durant la presidència de George W. Bush, aquestes taxes es van reduir a un 15% i a un 35%, respectivament.

Fa ben poques setmanes que es va fer públic que el llegendari inversor Warren Buffett havia guanyat, només durant el darrer any, 63 milions de dòlars. I només n'ha hagut d'abonar un 17% en impostos.

Les conseqüències d'aquesta fragmentació social amenacen, a mitjà termini, la productivitat del conjunt de l'economia. Han estat precisament els economistes nord-americans els encarregats de defensar la tesi que la desigualtat és un efecte secundari prou assumible quan es produeix un creixement econòmic per sobre de la mitjana. Amb tot, ara aquesta idea és força qüestionada.

Els estudis més recents mostren que les economies nacionals, en èpoques de desigualtats molt marcades, sovint

experimenten un creixement molt menor i inestable. D'una altra banda, les economies creixen més ràpidament quan la riquesa es distribueix d'una manera més uniforme.

En un estudi publicat no fa pas gaire, el Fons Monetari Internacional constata que "la crisi global amb origen als mercats financers dels EUA" té "les arrels, si més no en part", en "l'augment dràstic de les desigualtats" al país.

Darwin, més que no Smith. L'economista Robert Frank, que acaba de publicar el llibre *The Darwin Economy*, valorat pel *New York Times* com "una obra d'una importància extraordinària" dedueix, a partir d'aquesta evolució, que no són els models econòmics d'Adam Smith els que defineixen millor la realitat econòmica, sinó més aviat les idees de Charles Darwin sobre la competència: al sistema financer i econòmic actual, sovint sotmès a una forta desregulació, l'egoisme individual no pot contribuir, com pretén Smith, al benestar del conjunt de la societat. Més aviat s'encamina cap a una eco-

nomia on només sobreviuen els més aptes, i la noció de "col·lectivitat" en queda al marge.

Per això, la pregunta que sorgeix és fins quan els Estats Units podran aguantar aquestes tensions internes. Les diferències entre rics i pobres s'acceptaran mentre hi hagi cap possibilitat d'ascens social, i un rentaplats pugui esdevenir, si més no, en la teoria, un milionari. Els estudis assenyalen que amb la desigualtat creixent i el control polític en mans d'una elit rica també ha davallat dràsticament la mobilitat econòmica, i els EUA han quedat endarrerits, molt lluny d'Europa. Només el 4% de la població nord-americana menys afavorida pot fer el pas cap a la classe mitjana.

La gran diferència entre la nova edat daurada i el seu model històric està, sobretot, en "la manca de resistència", afirma l'historiador Gary Gerstle. "En aquella època, les protestes multitudinàries envaiïen els carrers". A Manhattan no sembla que passi això, encara.

Thomas Schulz

Traducció de Mireia Menal